

A stylized black and white graphic of a globe, showing the continents of Europe and Africa. The globe is partially obscured by the text 'STUDIA GEOHISTORICA'.

STUDIA
GEOHISTORICA

NR 05|2017 ROCZNIK HISTORYCZNO-GEOGRAFICZNY

STUDIA GEOHISTORICA. Rocznik historyczno-geograficzny

Redakcja

Bogumił Szady (redaktor naczelny), Beata Konopska,
Tomasz Panecki, Mateusz Zawadzki, Tomasz Związek (sekretarz redakcji)

Redakcja działu Atlas Fontium

Arkadiusz Borek, Marek Stoń

Redakcja językowa i korekta

Konrad Byzdra

Tłumaczenia

Hanna Grygielska-Michalak, Julia Szotysek, Paweł Kucypera, Karolina Frank, autorzy

Rada Naukowa

Zdzisław Budzyński (Rzeszów), Andrzej Janeczek (Warszawa), Tomasz Jurek (Poznań),
Keith Lilley (Belfast/Wielka Brytania), Andrew Pernal (Brandon/Kanada), Tadeusz Siwek (Ostrawa/Czechy),
Rostysław Sossa (Kijów/Ukraina), Grzegorz Strauchold (Wrocław), Robert Šimůnek (Praga/Czechy)

Recenzenci tomu 5

Katarzyna Błachowska, Hennadij Boriak, Jarosław Centek, Robert Ištók, Andrzej Janowski, Tomasz Jaszczotł,
Jolanta Korycka-Skorupa, Elżbieta Kowalczyk-Heyman, Jerzy Łojko, Henryk Olszar, Marta Piber-Zbieranowska,
Zbigniew Podgórski, Małgorzata Rutkiewicz-Hanczewska, Marek Sobczyński, Izabela Sołjan, Michał Targowski,
Michał Zwierzykowski

Redakcja map

Tomasz Panecki, autorzy

Adres Redakcji

Zakład Atlasu Historycznego
Instytut Historii im. Tadeusza Manteuffla Polskiej Akademii Nauk
Rynek Starego Miasta 29/31
00-272 Warszawa

Strona internetowa

studiageohistorica.pl
Wersja drukowana (papierowa) jest wersją pierwotną rocznika Studia Geohistorica

Współwydawcy rocznika

Polskie Towarzystwo Historyczne, Instytut Historii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II
Rocznik wydawany pod patronatem Komisji Geografii Historycznej przy Polskim Towarzystwie Historycznym
Projekt okładki: Jacek Młodożeniec

Ilustracja na okładce: fragment *Mapy topograficznej wojskowej i statystycznej części Wielkopolski [...]*,
skala: ok. 1:75 000, 1807–1812, Archiwum Państwowe w Poznaniu (sygn. M.w.36), Biblioteka Raczyńskich
w Poznaniu (sygn. M II 797)

Skład i łamanie: Konrad Byzdra

© Copyright by PTH & KUL

ISSN 2300-2875

Nakład 130 egz.

Warszawa 2017

Spis treści • Contents

Tradycje geografii historycznej • Traditions of historical geography

Stanisław Arnold

Geografia historyczna, jej zadania i metody (Wstęp)

(uwagi wstępne: Tomasz Siewierski, opracowanie: Marcin Morawiec) 7

Jan Śniadecki

O Mappie Krajowej

(uwagi wstępne: Beata Konopska, opracowanie: Michał Bąk, Beata Konopska) 20

Artykuły • Articles and theses

Tomasz Związek, Tomasz Panecki

Osadnictwo ołęderskie w badaniach nad rekonstrukcją szesnastowiecznego zalesienia
na przykładzie okolic Nowego Tomysła

The Usage of 18th c. Dutch-type Settlement in the Context of Afforestation Reconstruction

for Early Modern Times on the Example of Nowy Tomysł Vicinities 29

Kamil Nieścioruk

Z problematyki kartograficznej wizualizacji danych historycznych
na przykładzie zachodniogalicyskich cmentarzy wojennych

Cartographic Visualisation of Historical Data

on the Example of the Western Galicia War Cemeteries 63

Zbigniew Babik

W obronie kartografii. Polemika wokół lokalizacji i identyfikacji jezior luboskich

In Defense of Cartography. A Polemic over Localization and Identification of Lubosz Lakes 79

Alexey A. Frolov

Creating Large-Scale Historical Maps in Russian Historiography (20th–21st Centuries).

Methodical Approaches

Tworzenie wielkoskalowych map historycznych w rosyjskiej historiografii XX i XXI w.

Aspekty metodyczne 94

Ewelina Siemianowska

O przewłokach raz jeszcze

Once more on the Subject of Portages 115

Henryk Rutkowski

Granica mazowiecko-litewska między Wizną a Grodnem z 1358 r.

The Mazovian-Lithuanian Border between Wizna and Grodno from 1358 140

Elżbieta Kowalczyk-Heyman

Średniowieczne i wczesnonowoczesne młyny ziemi liwskiej (Młyny na Czerwonce)
Medieval and Early Modern Times Mills of the Liw Area (Mills on the River Czerwonka) 156

Agata Mirek

Female Orders and Congregations in Poland in the 19th and 20th Centuries
Zakony żeńskie na ziemiach polskich w XIX i XX wieku 176

Piotr Eberhardt

Polskie Imperium Słowiańskie według map Stanisława Wendekera z 1939 r.
i Konfederacji Narodu z 1941 r.
The Polish Slavonic Empire according to the Maps of Stanisław Wendeker of 1939
and the Confederation of the Nation of 1941 190

Atlas Fontium

Atlas Fontium
(Marek Stoń) 201

Ewa Kobylińska

Admisje notarialne w diecezji płockiej u schyłku średniowiecza
Admissions of Notaries Public in the Diocese of Płock in the Late Middle Ages 204

Recenzje i omówienia • Reviews and discussions

O rzece i wodzie w życiu codziennym człowieka średniowiecza, red. S. Moździoch, K. Chrzan,
Instytut Archeologii i Etnologii PAN, Ośrodek Badań nad Kulturą Późnego Antyku
i Wczesnego Średniowiecza, Wrocław 2015 (Spotkania Bytomskie VIII)
(Rafał Kubicki) 223

Urszula Sowina: Water, Towns and People. Polish Lands against a European Background
until the Mid-16th Century, Frankfurt am Main 2016
(Katalin Szende) 226

Archeologie a letecké laserové skenování krajiny / Archaeology and Airborne Laser Scanning
of the Landscape, ed. M. Gojda, J. John i in., Plzeň 2013
(Grzegorz Szalast) 234

Joanna Plit: Krajobrazy kulturowe Polski i ich przemiany, Instytut Geografii i Przestrzennego
Zagospodarowania im. Stanisława Leszczyckiego PAN, Warszawa 2016 (Prace Geograficzne, 253)
(Jan A. Wendt) 240

Edward Brooke-Hitching: The Phantom Atlas. The Greatest Myths, Lies and Blunders on Maps,
SIMON & Schuster, London i in. 2016
(Lucyna Szaniawska) 243

Słownik wsi śląskich w średniowieczu, vol. 1: Powiat lubiński, red. Dominik Nowakowski, authors: Dagmara Adamska, Agnieszka Latocha, Dominik Nowakowski, Aleksander Paroń, Marcin Siehankiewicz, Robert Sikorski, Instytut Archeologii i Etnologii PAN, Ośrodek Badań nad Kulturą Późnego Antyku i Wczesnego Średniowiecza, Wrocław 2014
(Joachim Stephan) 249

Bożena Degórska: Transformacja krajobrazu wschodnich Kujaw w kontekście zmian użytkowania ziemi i osadnictwa (1770–1970), Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN, Warszawa 2016
(Urszula Myga-Piątek) 252

Janusz Szyszka: Formowanie i organizacja dóbr monarszych w ziemi lwowskiej od połowy XIV do początku XVI wieku, Instytut Historii im. Tadeusza Manteuffla Polskiej Akademii Nauk, Societas Vistulana, Kraków 2016 (Maiestas – Potestas – Communitas, 5)
(Bohdan Smereka) 260

Komunikaty i sprawozdania • Communiqués and reports

Interdyscyplinarne Seminarium Naukowe „Młyny wodne w dorzeczu dolnej Wisły od początku XIX do początku XXI wieku” – Toruń, 26 maja 2017 r.
(Dariusz Brykała) 275

Konferencja naukowa „Współczesne badania geograficzno-historyczne krajobrazu kulturowego” – Łódź, 22–23 czerwca 2017 r.
(Łukasz Musiaka) 277

„Kartografia wojskowa krajów Młodszej Europy XVI–XX wieku”. XXX Ogólnopolska Konferencja Historyków Kartografii – Toruń–Grudziądz, 13–15 października 2016 r.
(Jerzy Ostrowski) 282

II międzynarodowa interdyscyplinarna konferencja naukowa z cyklu „Wieś Zaginiona” pt. „Wieś miniona, lecz obecna: ślady dawnych wsi i ich badania” – Chorzów, 16–17 listopada 2016 r.
(Jarosław Suproniuk) 287

XX Międzynarodowa i Ogólnopolska Konferencja Onomastyczna „Onomastyka – Neohumanistyka – Nauki Społeczne” – Kraków, 21–23 września 2016 r.
(Michał Gochna) 295

39. Ogólnopolska Konferencja Kartograficzna „Wizualizacja kartograficzna w nauce i praktyce” – Zwierzyniec, 26–28 września 2016 r.
(Kamil Nieścioruk) 297

Tematyka historii kartografii na konferencji kartograficznej w Zwierzyncu w dniach 26–28 września 2016 r.
(Lucyna Szaniawska) 299

Spis treści

Seminarium „Historia środowiskowa. Teoria i praktyka” – Warszawa, 23 listopada 2017 r. (Michał Słomski)	304
--	-----

Pro memoria

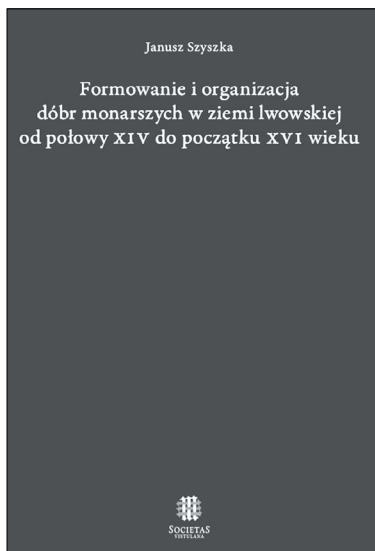
Andrzej Tomczak (1922–2017)	307
-----------------------------------	-----

* * *

Instrukcja dla autorów • Guidelines for Authors	309
---	-----

Janusz Szyszka: Formowanie i organizacja dóbr monarszych w ziemi lwowskiej od połowy XIV do początku XVI wieku,
Instytut Historii im. Tadeusza Manteuffla Polskiej Akademii Nauk,
Societas Vistulana, Kraków 2016 (Maiestas – Potestas – Communitas, 5),
ss. 568 + 4 tab., 9 map, aneksy

Ukazanie się recenzowanej monografii krakowskiego badacza Janusza Szyszki bez wątplenia należy uznać za wydarzenie przełomowe. Po dwudziestolecie międzywo-

jennym, w którym ziemia lwowska znalazła się w kręgu zainteresowań historyków szkoły Franciszka Bujaka¹, terytorium to było bowiem z nie do końca wiadomych przyczyn omijane przez badaczy, i to zarówno w okresie radzieckim, jak i współcześnie. O ile brak studiów nad kształtowaniem się domeny królewskiej i jej koegzystencji z majątnościami szlacheckimi można jeszcze zrozumieć, to brak prac dotyczących osadnictwa na ziemi lwowskiej, w które można byłoby wplatać informacje o strukturze własności ziemskiej, wyjaśnić już trudno. Tym bardziej że dla

¹ K.J. Hładyłowicz, *Zmiany krajobrazu w ziemi lwowskiej od połowy XV do początku XX w.*, Lwów 1931, s. 101–132; F. Persowski, *Osady na prawie ruskim, polskim, niemieckim i wotolskim w ziemi lwowskiej. Studium z dziejów osadnictwa*, Lwów 1926.

wszystkich ziem województwa ruskiego takie badania były prowadzone: dla ziemi chełmskiej – przez Włodzimierza Czarneckiego², dla sanockiej – przez Adama Fastnacha³, dla halickiej – przez Petra Siredżuka⁴, a dla przemyskiej – przez Jurija Hoszkę⁵ i Wasyla Inkina⁶.

Recenzowana książka o ziemi lwowskiej to wynik długotrwałej i żmudnej pracy Janusza Szyszki. Autor jest jednym z uczestników projektu przygotowania kartoteki osad ziemi lwowskiej z drugiej połowy XIV–końca XVI w. W latach 2006–2009 przeprowadził ogromną kwerendę w ukraińskich i polskich archiwach oraz bibliotekach⁷, a w 2013 r. obronił doktorat o dobrach monarszych ziemi lwowskiej od 1340 do 1504 r., który stał się podstawą przedstawianej tu monografii.

Uprzedzając fakty, należy zauważyć, że archiwalne kwerendy Autora istotnie poszerzyły funkcjonującą w obiegu naukowym bazę źródłową do badań nad ziemią lwowską w okresie późnośredniowiecznym i wczesnonowożytnym. Jest to o tyle ważne, że prace jego poprzedników pisane były niemal wyłącznie w oparciu o wydane drukiem źródła aktowe i skarbowe.

² W. Czarnecki, *Przemiany osadnictwa ziemi chełmskiej od połowy XIV do końca XVI wieku*, Lublin 1997.

³ A. Fastnacht, *Osadnictwo ziemi sanockiej w latach 1340–1650*, Wrocław 1962.

⁴ П. Сиреджук, *История заселения Галичской земли в XIV–XVIII ст.*, Львов 1989 (autoreferat pracy doktorskiej).

⁵ Ю. Тошко, *Населення українських Карпат XV–XVIII ст.: заселення, міграції, побут*, Київ 1976.

⁶ В. Інкін, *Сільське суспільство Галицького Прикарпаття у XVI–XVIII століттях: історичні нариси*, упоряд. та ред. М. Крикун, Львів 2004 (Монографія, 2).

⁷ A. Marzec, *Kartoteka Słownika Historyczno-Geograficznego ziemi lwowskiej w średniowieczu i w czasach wczesnonowożytnych*, „Studia Źródłoznawcze”, 47, 2009, s. 175–181.

We *Wstępie* Autor podkreśla konieczność prowadzenia badań nad królewsczyznami na tym obszarze z uwagi na małą liczbę specjalistycznych prac na ten temat. Bez nich nie ma możliwości pełnowartościowego badania dziejów społeczno-gospodarczych Rusi Czerwonej, „choćby z uwagi na dominację własności monarszej w strukturze własnościowej Rusi w XIV w.” (s. 21). Jako cel swojej monografii Autor wskazuje konieczność zbadania dziejów dóbr monarszych w ziemi lwowskiej, co obejmuje również ustalenie ich stanu w momencie zajęcia Rusi przez Kazimierza Wielkiego, przynależności administracyjnej, organizacyjnej, struktury i sposobów dysponowania dobrami przez władców (s. 21).

Wyznaczając zakres znaczeniowy *królewsczyzny*, Badacz skłania się ku definicji zaproponowanej przez Annę Sucheni-Grabowską, która obejmuje miasta i majątki ziemskie należące do króla. Proponuje jednak uzupełnienie tej listy o żupy solne, kuźnie, młyny, stawy i inne urządzenia gospodarcze (s. 23). Uważamy, że w odniesieniu do ziemi lwowskiej definicja Sucheni-Grabowskiej z dopelnieniami Badacza nie jest zupełnie trafna, zwłaszcza że miejscowe królewsczyzny nie były „spuścizną po mieniu dynastii piastowskiej” (s. 23). Właściwa Autorowi uniwersalność w wyznaczeniu podejścia do sformułowania obiektu badań („Należało zastosować jednostkę ujmującą różnorodne i niejednolite obiekty osadnicze, gospodarcze i fizjograficzne” – s. 40) jest jednak całkiem usprawiedliwiona. W pierwszej kolejności ze względu na specyfikę miejscowego osadnictwa. Późny rozwój prawa niemieckiego na Rusi Czerwonej i wynikiły samoistnie układ przestrzenny nie dają zdaniem Janusza Szyszki możliwości dokładnego ustalenia różnic między miejscowym pojęciem *dworzysko* (łac. *curia, area*), będącym podstawową jednostką osadniczą Rusi Halickiej, i łacińskim terminem *villa* (‘wieś’), będącym jednocześnie

podstawowym terminem używanym przez pisarzy dla określenia „różnych rodzajów osad, [...] zarówno do całych wsi, jak i pojedynczych dworzysk” (s. 31). Zauważymy też, że w pięciu tabelach *Aneksu I*, w kolumnach *Forma osadnicza* wspomniane są miasta, wsie, lasy, młyny i karczmy. W legendach do map zaznaczono miasta, wsie, lasy, pola, łąki, karczmy, młyny, kuźnie, rudy żelaza, dworzyska, monastery, jeziora i stawy. Uważamy, że wszystkie te obiekty można kwalifikować jako formy osadnicze. W ziemi lwowskiej znane są nam przypadki, kiedy osadami mogły się stać (a dokładniej gdy nazwa przechodziła z jednego desygnatu na inny) lasy (Korsów, Oświca), karczmy (Bartatów, Jaromirka, Pomonięta, Werbiż), młyny (Sopoty), rudy żelaza itd. Uniwersalne podejście postrzegamy jako analogię do postępowania podczas prac nad kartoteką ziemi lwowskiej, gdzie również włączono obiekty fizjograficzne i gospodarcze⁸.

Opisując ewolucję ustroju administracyjnego Rusi Halickiej, opierającego się początkowo na wołosciach, z których na przełomie XIV–XV w. powstawały powiaty (dystrykty) i starostwa, Autor próbuje ustalić, jakie miejsce w tej strukturze zajmowała ziemia lwowska. Analizując historiografię, zaznacza, że problem ustalenia źródłowej terminologii jednostek terytorialno-administracyjnych na Rusi pozostaje aktualny, ponieważ prace historyków prawa w XIX w. i w okresie międzywojennym „nie ustrzegły się nieporozumień” w tej kwestii (s. 46–47). Janusz Szyszka słusznie zauważa, że Lwów jako centrum Rusi Halickiej „już za panowania Bolesława Jerzego Trojdenowica [sic!] był siedzibą jednostki administracyjnej wyższego szczebla niż wołość” (s. 28). Zastanawia się nad współzależnością używanych w dokumentach terminów: *districtus*

⁸ „W ten schemat wpisywano dane dotyczące nie tylko miejscowości, ale także wszelkich punktów osadniczych oraz obiektów fizjograficznych (rzeki, jeziora, góry, wzgórza, młyny, potoki, lasy, zagajniki, wzniesienia i obiekty gospodarcze), które w źródłach posiadają własną nazwę”. Tamże, s. 176.

Leopoliensis, terra Leopoliensis (Lamburgensis) i *terra Russiae*, które mogły zarówno oznaczać odrębne szczeble w hierarchii administracyjnej, jak i być synonimami. Zauważmy jednak, że pojęcie *districtus Leopoliensis* mogło dotyczyć całej Rusi Halickiej, a za przykład niech posłuży fragment dokumentu o nadaniu prawa magdeburgskiego wsi Mościska (69 km na zachód od Lwowa, 30 km na wschód od Przemyśla): „villa nostra Mostiscze in districtu Lamburgensi”⁹. Podobnie w niektórych dokumentach do ziemi lwowskiej zaliczono miasto Busk¹⁰.

Autor rozwiązuje ponadto jeszcze jeden problem terminologiczny, a mianowicie znaczenie pojęcia *bona regalia*. Opierając się na literaturze i sformułowaniach ze źródeł, stwierdza, że między połową XIV a początkiem XVI w. status króla w stosunku do własnej domeny radykalnie się zmienił – z właściciela stał się on tylko zarządcą (s. 27).

Za cezurę czasową monografii przyjęto z jednej strony rok 1340 („moment zaangażowania się Królestwa Polskiego w ekspansję na ziemie wschodnie” – s. 33), a z drugiej strony 1504, gdy król Aleksander Jagiellończyk wydał statut *De modo bonorum Regalium inscribendorum*, który utrzymywał zakaz zastawiania, rozdawania i sprzedawania majątków przez monarchę¹¹. Choć zawarte w nim postanowienia w dużym stopniu pozostały jedynie zapisem formalnym, Autor zauważa, że „wydarzenie to [...] zmieniło w znacznym stopniu narzędzia i kierunki polityki królewskiej” (s. 33). Podczas pierwszej rewizji królewszczyzn (1564–1565) wszystkie dobra zastawione do 1504 r. (na tzw. starych sumach) zostały wycofane z okręgów lustracyjnych zgodnie z wymogami konstytucji sejmu warszawskiego z lat

1563–1564¹². Statut był więc rzeczywiście kamieniem milowym w historii rozwoju domeny królewskiej, a przyjęte przez Autora ramy czasowe badań uważamy za w pełni uzasadnione.

W pierwszym rozdziale Janusz Szyszka przeanalizował historiografię polską, ukraińską i rosyjską, w których brakuje jego zdaniem fachowych prac o dobrach monarszych na Rusi Czerwonej. Dotychczas badane były tylko niektóre aspekty prawnoustrojowego, społecznego i gospodarczego rozwoju tego regionu. Ze względu na dostępność większej liczby źródeł funkcjonowanie prawa niemieckiego opracowane jest znacznie lepiej aniżeli ruskiego. Osadnictwo „stanowiące punkt wyjścia do studiów nad własnością ziemską” (s. 47) Rusi Halickiej badane było dotychczas na przykładzie tylko niektórych ziem czy nawet mikroregionów, podczas gdy ziemia lwowska nie została przedstawiona w ogóle, chociaż była „obszarem szczególnie aktywnej kolonizacji i rozwoju osadnictwa”.

W analizie historiograficznej Autor wykorzystał również prace regionalistyczne, których wartość polega w zasadzie na wykorzystaniu zaginionych lub trudno dostępnych dziś źródeł (pozycje z przypisów 23–25 na s. 51–52 opublikowane zostały przed drugą wojną światową), oraz badania archeologiczne (wspominano syntezę Ołeksija Ratyca, Pawła Rappaporta i Radosława Liwocha) i toponomastyczne. Wśród tych ostatnich pominał jednak prace Ołeha Kupczyńskiego¹³ i doktorat Dmytra Buczki¹⁴, którzy zajmowali się historycznymi aspektami przestrzennego rozmieszczenia nazw z różnymi topoformantami. Dokładną analizę etymologiczną ojkonimów ziemi

¹² Tamże, t. 2, s. 25.

¹³ О. Купчинський, *Статистика та географія двочлених відприсвійних географічних назв України на -'ї*, „Історичні джерела та їх використання”, 4, 1969, s. 217–236; tenże, *Топоніми на -ичі і питання заселення України*, „Історичні джерела та їх використання”, 2, 1966, s. 74–92.

¹⁴ Д. Бучко, *Українські топоніми на -івці, -инці*, Львов 1972 (autoreferat pracy doktorskiej).

⁹ *Zbiór dokumentów małopolskich* [dalej: ZDM], t. 6, wyd. I. Sulikowska-Kuraś, S. Kuraś, s. 220, nr 1668.

¹⁰ *Matricularum Regni Poloniae summaria* [dalej: MRPS], t. 3, wyd. T. Wierzbowski, s. 60, nr 967; tamże, s. 69, nr 1123.

¹¹ *Volumina Legum*, t. 1, s. 136; tamże, t. 2, s. 15.

lwowskiej przeprowadził także Mychajło Chudasz¹⁵.

Janusz Szyszka podkreśla konieczność włączenia prac toponomastycznych i językoznawczych do badań dóbr królewskich w „epoce przełomu” (s. 70), jednak nie wszystkie analizowane nazwy interpretuje on prawidłowo. Dyskusyjna w tym kontekście wydaje się na przykład jego teza, że „w nazwach niektórych osad można dopatrywać się pełnienia przez nie funkcji rezydencjonalnej (stacyjnej) dla podróżujących władców [...]. Przykładem są Dobrostanty” (s. 71). Badacz zwraca się tu do tzw. etymologii ludowej i interpretuje Dobrostanty jako pochodzące od sformułowania „dobrze stanąć”. W rzeczywistości jednak podstawą słowotwórczą nazwy tej wsi są *dobrostanty* – ‘krewni lub poddani Dobrostanta’ (dawne imię słowiańskie)¹⁶.

Warto również zauważyć, że znaczna część toponimów w ziemi lwowskiej została utworzona poprzez połączenie patronimików z formantami dzierżawczymi (*-in / -yn*) albo odnoszącymi się do poddaństwa mieszkańców (*-icze*).

Badania dziejów królewszczyzn ziemi lwowskiej Autor rozpoczyna od próby rekonstrukcji książęcej własności ziemskiej na Rusi Halickiej. Podkreśla przy tym, że brak źródeł dla tego okresu zmusza do stawiania hipotez. Zwraca się tu do literatury, w której wykształciły się dwie fundamentalne koncepcje – o istnieniu we własności ziemskiej w Księstwie Halicko-Wołyńskim wielkich alodialnych majątków bojarstwa (*вогчина*) i o jego przewadze w korzystaniu z książęcych beneficjów (*кормленя*). Autor opowiada się za drugą koncepcją (s. 58; wcześniej,

analizując prace o rozwoju prawnoustrojowym Rusi Czerwonej, zaznacza, że „w fundamentalnym sporze historiografii o istnienie na Rusi Halickiej wielkiej »feudalnej« własności ostatnio przeważa stanowisko, iż nigdy się nie rozwinęła” – s. 45). Odrzuca również powszechne w literaturze twierdzenie, że Kazimierz Wielki sformował swoją domenę na Rusi z majątków skonfiskowanych bojarom. Według Autora dochodziło do tego jednak rzadko, gdy bojarzy dopuszczali się jawnych przestępstw (s. 61).

Do 1340 r. większość punktów osadniczych ziemi lwowskiej (według Autora 74,5% – s. 68) była bezpośrednią własnością księcia, a po zajęciu przez Kazimierza Wielkiego Rusi weszły one w skład dóbr monarszych.

Wyliczając grody (czoła wołości) ziemi lwowskiej, które udało się odszukać dzięki wykopaliskom archeologicznym, Autor powołuje się głównie na pracę Radosława Liwocha, co istotnie ogranicza tę listę. Możemy ją uzupełnić następującymi grodami: Dobrostanty (uroczysko Załanyn¹⁷), Domażyr¹⁸, Gołogóry¹⁹, Horodyłowice²⁰, Narajów²¹, Nuszczę (góra Chomic²²), Ratyszczę²³, Rokitna (uroczysko Okopy²⁴), Sasów (uroczysko Horodyska²⁵),

¹⁷ М.А. Пелешишин, *Стародавня Яворівщина. Нариси з історії та археології*, Львів 1996, s. 97–99; І.К. Свешніков, *Довідник з археології України. Львівська область*, Київ 1976, s. 81; О.О. Ратич, *Городища в селах Доброstantи і Страдч на Львівщині*, „Археологія”, 20, 1966, s. 227.

¹⁸ М.А. Пелешишин, *Стародавня Яворівщина*, s. 106–107.

¹⁹ І.К. Свешніков, *Довідник*, s. 53.

²⁰ Тамże, s. 73.

²¹ Р. Миська, *Теребовельська земля в XI–XIII ст. (за археологічними джерелами)*, „Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині”, 15, 2011, s. 195.

²² Тамże.

²³ Тамże.

²⁴ А.А. Ратич, *Городища Расточья*, „Краткие сообщения Института археологии АН УССР”, 12, 1962, s. 88–89; Р. Берест, *Нові відомості та матеріали про городище біля с. Рокитне*, „Львівський археологічний вісник”, 1, 1999, s. 104–108; Я. Погоральський, *Дослідження ранньосередньовічного городища Рокитне II на Розточчі*, „Археологічні дослідження Львівського університету”, 13, 2010, s. 342–360; І.К. Свешніков, *Довідник*, s. 82; В.І. Шишак, *Городище X–XI ст. в с. Рокитне на Львівщині, в: Еволюція розвитку слов'янських градів VIII–XIV ст. у передгір'ї Карпат і Татр*, Львів 1994, s. 43–44.

²⁵ *Історія міст і сіл Української РСР*, т. 14: *Львівська область*, Київ 1968, s. 402; І.К. Свешніков, *Довідник*, s. 55.

¹⁵ М. Худаш, М. Демчук, *Походження українських карпатських і прикарпатських назв населених пунктів (відантропонімії утворення)*, Київ 1991; М. Худаш, *Українські карпатські і прикарпатські назви населених пунктів: утворення від слов'янських автохтонних відкомпонітних скорочених особових власних імен*, Київ 1995; тежже, *Українські карпатські і прикарпатські назви населених пунктів (відапелативні утворення)*, Львів 2006; тежже, *Українські карпатські і прикарпатські назви населених пунктів (утворення від відапелативних антропонімів)*, Львів 2004.

¹⁶ М. Худаш, М. Демчук, *Походження*, s. 66.

Stradcz²⁶, Urmań²⁷, Wyspa (uroczysko Horodyszcze²⁸), Zawadów²⁹.

Zauważmy też, że Autor zaznacza, iż „bardziej trafną lokalizacją grodu [Horodyska³⁰] wydaje się zaproponowane ostatnio przez Witalija Liaskę miejsce we wsi Glińsko, gdzie znajduje się grodzisko [...], które utożsamia z latopisarским Szczekotowem” (s. 63). Po pierwsze, uroczysko Horodyska koło Mokrotyna i Szczekotów to dwa różne, oddalone od siebie obiekty³¹. Po drugie, wykopaliska archeologiczne koło Glińska, które pozwoliły zidentyfikować znany z latopisu Szczekotów, przeprowadzone zostały jeszcze w latach trzydziestych XX w. przez Jarosława Pasternaka³², a dokładne badania prowadzone były tam dopiero w latach dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku pod kierunkiem Romana Czajki³³.

Inkorporacji terenów przyszłej ziemi lwowskiej, przeprowadzonej po kolejnej wyprawie Kazimierza Wielkiego w 1349 r., towarzyszyła polityka pacyfikacji miejscowych elit. Jak wcześniej wspomniano, król nie prowadził polityki konfiskacyjnej, ponieważ do dóbr monarszych należało wtedy trzy czwarte punktów osadniczych ziemi lwowskiej. Oprócz tego monarcha próbował zyskać przychyłość bojarstwa, potwierdzając prawa własności ziemskiej. Jak zaznacza Badacz, aktom potwierdzenia często towarzyszyły addycje (nadania),

na mocy których obok potwierdzeń król dodawał dyspozycje poszerzające dotychczasowy stan posiadania elity. Te ostatnie „wyraźnie przeważały” (s. 79) nad właściwymi potwierdzeniami. W polityce „budowania zaplecza nowej władzy” król opierał się na bojarstwie w nie mniejszym stopniu niż na osadnikach i przybyłym rycerstwie, ponieważ było to gwarancją „bezpiecznego zarządzania nowo nabytym terytorium” (s. 73).

Łagodząc stosunki z bojarstwem, Kazimierz III powoli wprowadzał polski model administracyjny – w szczególności urząd starosty (został nim Otto z Pilicy herbu Topór). Starosta pełnił rolę królewskiego przedstawiciela, pośredniczącego w sprawowaniu władzy i posiadającego szerokie uprawnienia. Wołości zostały utrzymane, ich centra – grody, stały się ośrodkami „organizacji dóbr monarszych, koncentracji dochodów i egzekucji świadczeń”, a naczelnicy – wojewodowie grodowi i przedstawiciele bojarstwa „mogli być uposażani częścią dochodów z zarządzanej przez nich wołości”. Faktycznie przedłużyło to praktykę *kormlenia*, której koncepcję podtrzymuje Badacz (s. 85).

Będącego następcą Kazimierza III Władysława Opolczyka (nie był królem, chociaż w dokumentach tytułował się *dominus et heres terrae Rusiae*) Janusz Szyszka nazywa śladem Janusza Sperki lennikiem Ludwika Wielkiego (s. 91). Opolczyk sprzyjał rozbudowie aparatu administracyjnego, a w czasie jego rządów w dokumentach odnotowywani są wojewodowie grodowi, kasztelanowie i burgrabio. Jeżeli chodzi o nadania, to oprócz miejscowej elity i Polaków coraz więcej osad otrzymywali krajanie władcy pochodzący ze Śląska. Autorowi udało się naliczyć 28 nadań (56 punktów osadniczych), w tym 17 na prawie lennym (30 punktów), znanym na Rusi jako śląskie (s. 94). Badacz wskazał na dwojakość traktowania terminu *szluski*, który można wywodzić zarówno od *Śląska*, jak i od *stugi* (s. 92). Bez

²⁶ О.О. Ратич, *Городища в селах*, s. 227–229; І.К. Свешніков, *Довідник*, s. 83.

²⁷ О.О. Ратич, *Древньоруські археологічні пам'ятки на території західних областей УРСР*, Київ 1957, s. 72.

²⁸ *Історія міст*, т. 9: Івано-Франківська область, Київ 1971, s. 475.

²⁹ А.А. Ратич, *Городища Расточья*, s. 87–91; І.К. Свешніков, *Довідник*, s. 59; В.І. Шишак, *Нові дослідження на Розточчі*, „Нові матеріали з археології Прикарпаття і Волині”, 2, 1992, s. 71–72.

³⁰ Horodyska – gród położony 7 km na południowy zachód od Żółtkwi, nazwany przez Janusza Szyszkę „siedzibą wołości podhorajskiej” (s. 63).

³¹ Centralne Państwowe Archiwum Historyczne Ukrainy we Lwowie [dalej: CPAHL], 19 (Метрика Йозефіńska), оп. XIX, spr. 140, k. 179v.

³² Я. Пастернак, *Перші археологічні розкопи з рамени гр.-кат. Богословської Академії у Львові*, „Богословія”, 14 (2–3), 1936, s. 176–178.

³³ Р. Чайка, *До питання історіографії та попередніх досліджень літописного городища Щекотин*, „Львівський археологічний вісник”, 1, 1999, s. 91–100; tenże, *Розкопки могильника городища Щекотин на Розточчі*, в: *Археологічні дослідження в Україні 2003–2004 рр.*, Запоріжжя 2005, s. 458–459.

względu na specyfikę donacji (lenno wracało w ręce władcy terytorialnego po wygaśnięciu linii męskiej), spora część z nich nie została nazwana w dokumentach dosłownie tak, zatem w drugiej połowie XVI w. miejscowa szlachta doprowadziła do uznania za dziedziczne wszystkich tego rodzaju nadań (s. 93).

Liczne donacje dóbr monarszych na prawie dziedzicznym i lennym towarzyszyły także panowaniu Władysława Jagiełły. Autor wskazuje na 42 zachowane dokumenty donacyjne (88 punktów osadniczych) i dodatkowo 47 informacji o takich nadaniach, które udało się znaleźć w innych źródłach, w szczególności w przeprowadzonej później rewizji listów z 1469 r. (s. 107–108).

Za Jagiełły rozwijała się też powoli praktyka antychrystycznych zastawów majątności królewskich, które wypierały nadania wieczyste. Autor akcentuje tu aspekty finansowy³⁴ i polityczny³⁵, które skłaniały monarchę do stosowania podobnej praktyki, aprobowanej przez niego wcześniej w Małopolsce. Wśród przeważnie drobnych nadań odrębnych wsi wyróżniały się trzy znaczne zastawy: kompleksu rohatyńskiego oraz powiatów żydaczowskiego i oleskiego. Dwa ostatnie (największe) były wyraźną demonstracją politycznej lojalności odbiorców (Jan z Sienna i Siemowit V poparli Jagiełłę podczas buntu Świdrygiełły). Nadanie Oleska w 1432 r. istotnie zwiększyło liczbę zastawionych dóbr w ziemi lwowskiej (8,8% ogólnej liczby osad, nie licząc dystryktu oleskiego, i ok. 36% wraz z nim).

Dodatkowo w kontekście problemu ustalenia właścicieli powiatu żydaczowskiego pod koniec XIV i w pierwszych trzech dekadach XV w. (Fedor Olgierdowicz, Świdrygiełło, Fedor Lubartowicz) Autor wspomina o znikomej obecności

zastawów na tym terytorium (3 wsie monarsze z 39 w 1431 r.) (s. 142).

Dzięki Władysławowi Jagielle na prawie niemieckim lokowane zostało siedem miast królewskich (w tym Dolina, Kamionka i Bóbrka, które według Badacza otrzymały prawa miejskie jeszcze na początku XV w., a więc wcześniej niż wskazują oficjalne daty lokacji i pierwsze wzmianki mówiące o tych miejscowościach jako o miastach) i jedno szlacheckie (Strzeliska), a przypuszczalnie także szereg wsi. Pozytywna rola takich lokacji polegała według Janusza Szyszki przede wszystkim na rozwoju wójtostw i sołectw jako wzorcowych gospodarstw. Rozwijając temat lokacji, Badacz wskazuje na rolę starosty ruskiego Jana z Tarnowa, dzięki któremu w dobrach monarszych ziemi lwowskiej wprowadzony został model wewnętrznego osadnictwa: nadanie miastu prawa magdeburskiego, przekształcenie go w centrum obronne (zamek) i ekonomiczne (rynek) oraz kształtowanie zaplecza z otaczających wsi z rozwiniętą infrastrukturą. Model ten wykorzystany został przez niego już wcześniej – w majątku w Tarnowie.

Po wprowadzeniu w 1434 r. prawa polskiego na Rusi praktyka nadań dziedzicznych i lennych stopniowo zanikała. Beneficjentem najbardziej znaczącej donacji był Jan z Sienna, który w 1441 r. otrzymał zastawiony mu dziewięć lat wcześniej powiat oleski, stając się tym samym pełnoprawnym właścicielem ogromnego majątku, liczącego na przełomie XV i XVI w. ok. 112 osad (s. 163). Na pełną władzę Jana z Sienna nad Oleskiem wskazuje dokument, którym w 1458 r. nadaje on Janowi Mściskowi wieś Kołtów. Zostały w nim wykorzystane elementy formularza typowego dla dokumentów z kancelarii królewskiej (s. 166, przyp. 27). Tym jedynym nadaniem z 1441 r. Władysław III wyłączył spod władzy monarszej więcej niż połowę liczby osad, którą Jagiełło nadał w ciągu całego swego długiego

³⁴ „Zastaw był równoznaczny z ustaniem regularnych rocznych wpływów” (s. 138).

³⁵ „Król wyzywał się tylko czasowo uprawnień do [...] zarządzania” (s. 137–138).

panowania (s. 167). Autor doliczył się, że oprócz Oleska w latach 1434–1504 w ziemi lwowskiej dokonano tylko szesnastu donacji (31 punktów osadniczych).

Wprowadzenie prawa polskiego na Rusi doprowadziło również do rozbudowy aparatu państwa i zmian w strukturze administracyjnej. Formowanie w trzeciej dekadzie stulecia starostw przemyskiego i stryjskiego oraz przekazanie powiatu żydaczowskiego w tenutę Siemowitowi V doprowadziły do zmniejszenia plenipotencji generalnego starosty ruskiego oraz liczby podporządkowanych mu terytoriów. Jak celnie zauważa Janusz Szyszka, „starostwo lwowskie, będące sukcesorem starostwa ruskiego, zepchnięte zostało do rzędu jednego z wielu równorzędnych starostw grodowych”, a „tytulatura »ruska« [...] wyrażała tylko dawne pretensje [...] jednak nie odzwierciedlała już faktycznych kompetencji starostów ruskich” (s. 174). W okresie panowania Władysława III wyraźnie wzrosła liczba zastawów dóbr monarszych, które zastąpiły nadania wieczyste. Źródła notują tylko dwie znaczne donacje – powiatu oleskiego na prawie dziedzicznym starości i tenutariuszowi oleskiemu Janowi z Sienna (1441) oraz starostwa lwowskiego Spytkowi Tarnowskiemu z Jarosławia (1442), a potem Piotrowi Odrowążowi, po śmierci którego królewszczyzna przeszła na jego syna Andrzeja. Oprócz Lwowa w roku 1452 i 1458 pod kontrolę Odrowążów trafiły: Gródek, Szczerzec i Żydaczów. Praktykowane były również nadania odrębnych wsi i drobnych kluczy, co według Autora niosło negatywne skutki „z punktu widzenia spójności domeny”, ponieważ proces ich powrotu do domeny był niezwykle skomplikowany, a specyfika administrowania powodowała, że niektóre wsie (np. Tatarynów) po prostu zniknęły z dokumentów (s. 179).

Po objęciu tronu w 1447 r. Kazimierz Jagiellończyk przez pewien czas sprzyjał Odrowążom ze względu na „konieczność

poszukiwania [...] źródeł finansowania działań militarnych” (s. 181). Nadużycia, jakich się dopuszczali, spowodowały jednak, że w 1464 r. drobna szlachta i mieszczaństwo wystąpiły przeciwko nim w ramach konfederacji lwowskiej, co skończyło się wykupem wszystkich królewszczyzn znajdujących się pod kontrolą rodziny. Precedens z Odrowążami zmusił też Kazimierza Jagiellończyka do przyjęcia się metodom kierowania swoją domeną. Według Autora przeprowadzona w 1469 r. rewizja listów, aczkolwiek odbyła się wkrótce po alienacji dóbr Odrowążów, nie może być postrzegana jako ruch protoegzekucyjny (s. 184)³⁶. Przeprowadziwszy analizę dokumentu, która obejmowała sprawdzenie tytułów prawnych do dóbr królewskich, ale również prywatnych, Badacz stwierdza, że rewizja listów uwarunkowana była nie finansowymi, a wojskowymi potrzebami – chodziło o sprawdzenie rezerw obronnych Rusi i Podola (rewizja obejmowała właśnie te tereny) na wypadek tatarskiego, tureckiego czy mołdawskiego najazdu.

Jeżeli chodzi o lokacje na prawie niemieckim zrealizowane w latach 1434–1504 (przez właścicieli oraz tenutariuszy), Janusz Szyszka doliczył się tylko 5 nadań na 7 wsi (s. 189), co jego zdaniem jest skutkiem częściowego zachowania źródeł. Uważa ponadto, że do wymienionego okresu należy jeszcze zaliczyć 9 nadań domniemanych. Analizując rozwój infrastruktury gospodarczej, pisze o 54 karczmach w dobrach monarszych ziemi lwowskiej i takiej samej liczbie młynów (s. 193).

W ostatnim, najobszerniejszym rozdziale pt. *Królewskie kompleksy majątkowe i tenuty w ziemi lwowskiej w latach 1434–1504 i ich organizacja* dokładnie scharakteryzowana została specyfika rozwoju

³⁶ Przedstawiona przez Janusza Szyszkę liczba niezastawionych wsi w stosunku do ogólnej liczby królewskich osad w ziemi lwowskiej świadczy jednak o czymś przeciwnym: 0% w 1465 r. (s. 182), 15–17% w latach 1492–1504 (s. 186, 187), 37% w 1548 r. (s. 189).

kompleksów królewskich i odrębnych wsi ziemii lwowskiej, o których wspomniano w rozdziale poprzednim. Autor przedstawia zakres zmian w uprawnieniach zarządców tych kompleksów oraz w ich statusie, a ponadto przejścia dóbr królewskich w ręce prywatne i odwrotnie, przy czym wykracza poza przyjęte ramy chronologiczne badań, pisząc o królewskich i ich zarządcach prawie do końca XVI w. Przedstawiony w tym rozdziale materiał ma dla książki znaczenie nie tyle konceptualne, co informacyjne (w dużej mierze powtórzone zostały w tabelach), dlatego też nie ma sensu go tutaj przytaczać. Pojawia się jednak konieczność sprawdzenia wiarygodności danych (co dotyczy także poprzednich rozdziałów).

Należy tu podkreślić, że Autor wykazał dużą dozę krytycyzmu zarówno w stosunku do literatury, jak i źródeł. Zdołał nie tylko uniknąć szeregu faktograficznych błędów, które powielane były w dotychczasowych opracowaniach, ale i rzucić im wyzwanie. Najlepszym przykładem jest fakt, że Janusz Szyszka jako pierwszy badacz rozróżnia wzmianki źródłowe o Złoczowie nad Złoczówką i Złoczowie nad Strypą. W poszczególnych przypadkach całkiem przekonująco wskazuje też mylne datowanie dokumentów (s. 109, przyp. 7; s. 227, przyp. 198) czy błędy w nazwach osad (s. 102, przyp. 80; s. 329, przyp. 5). Znane są nam jednak także takie dokumenty, które zawierają informacje pozwalające skorygować niektóre z tez Autora. Należy do nich przede wszystkim dokument z 19 lipca 1566 r. o nadaniu przez Zygmunta Augusta stawu i młyna w Żeniowie koło Glinian lwowskiemu Ormianinowi Zachariaszowi Stefanowiczowi³⁷. Jak twierdzi Janusz Szyszka, w drugiej połowie XVI w. wieś Szaniów (z którą identyfikowany był Żeniów) należała do Pieczychojskich: „Podczas rewizji listów

z 1564 r. Wacław Pieczychojski przedłożył wszystkie wymienione wyżej dokumenty w sprawie Szaniowa, [który – B.S.] nadal pozostawał w rękach Pieczychojskich” (s. 264). Uważamy, że Autor myli się, utożsamiając te miejscowości.

Podobnie błędnie potraktowane zostały nazwy następujących wsi:

Browków, mylnie identyfikowany jako Brodki: „Na początku XVI w. do tenuity szczyrzeckiej [należały – B.S.] [...] być może Brodki i Krasów” (s. 216), „BRODKI (1446 *Browkow*)” (s. 394). Możliwe, że Browków to Dobrowlany, ponieważ oba toponimy wywodzą się od miejsca pochodzenia sędziego szczyrzeckiego Ignata Garbacza³⁸. Brodki zostały założone w drugiej połowie XVI w. (zgodnie z rewizją z lat 1564–1565 na gruntach wsi Krasów³⁹). W dokumencie zaznaczono, że okres wolnizny dla tej wsi już minął⁴⁰. Dopuszczamy jednak, że mogła to być ponowna lokacja, podobnie jak w przypadku Przybina, po raz pierwszy wzmiankowanego w 1461 r.⁴¹, ale w rewizji z lat 1564–1565 nazwanego „osadą nową”⁴². Dwukrotnie lokowano także wsie Porszna (1468⁴³ i 1566⁴⁴) oraz Rokitna⁴⁵.

Michończyce, określone przez Autora jako osada zaginiona (s. 429) i niezidentyfikowana (s. 538), w rzeczywistości są dawną nazwą wsi (Ruskie) Dmytrze.

³⁸ „Ihnath Garbacz ludex Szyrecensis de Browkow” (AGZ, t. 14, nr 1843, s. 231; 1446 r.); „Ihnath Garbacz ludex Szyrecensis de Browkow” (AGZ, t. 14, nr 1857, s. 233; 1447 r.); „nobili Ihnath Garbacz de Dubrowlani” (AGZ, t. 14, nr 1867, s. 235; 1447 r.); „nobili Garbacz de Dubrowlani” (AGZ, t. 14, nr 1871, s. 235; 1447 r.).

³⁹ *Жерела до історії України-Руси*, т. 3: *Люстрації земель Холмської, Бельзької й Львівської*, ред. М. Грушевський, Львів 1900, s. 222.

⁴⁰ М. Грушевський, *Економічне становище селян в Львівським старостві в середині XVI в. на основі описей королівщин*, в: *Жерела*, т. 7: *Люстрація королівщин в Руських землях Корони з р. 1570*, ред. М. Грушевський, Львів 1903, s. 3.

⁴¹ AGZ, t. 12, nr 3002, s. 273.

⁴² Przybin założony został na krótko przed rewizją z 1565 r. na gruntach wsi Żedowice. W 1570 r. było tu już dwanaście gospodarstw. М. Грушевський, *Економічне становище*, s. 3.

⁴³ AGZ, t. 19, nr 2855, s. 512.

⁴⁴ CPAHL, 9, op. 1, t. 419, s. 1693–1698 (regest: AGZ, t. 10, nr 1368, s. 91; 21 sierpnia 1566 r.); tamże, t. 333, s. 160 (regest: AGZ, t. 10, nr 1369, s. 91; 22 sierpnia 1566 r.).

⁴⁵ Tamże, t. 348, s. 150 (regest: AGZ, t. 10, nr 2019, s. 133; 1 stycznia 1579 r.).

³⁷ CPAHL, 9 (Sąd grodzki lwowski), op. 1, t. 347, s. 147–150 (regest: Akta grodzkie i ziemskie [dalej: AGZ], t. 10, nr 1354, s. 90).

O tej drugiej nazwie wzmiankują lustracje z XVII w. (1617⁴⁶, 1628⁴⁷, 1661–1665⁴⁸). Zauważamy także, że w rejestrach poborowych z roku 1581 i 1589 znajdują się błędne zapisy „Ruskie Dmitrze alias Nikunkowicze”⁴⁹ (Nikonkowice – istniejąca dziś wieś, położona 2 km na zachód od Szczerca).

Targowiszcze zostało mylnie zidentyfikowane jako Ternów koło Mokrotyna. W połowie XVII stulecia tym samym toponimem nazywane było uroczysko w tenucie mierzwickiej, w pobliżu miasteczka Kulików, wzmiankowane w lustracji z lat 1661–1665. Kierujący się przekazami ludowymi komisarze pisali o uroczysku jako o dawnej wsi: „Teraz to pole albo uroczyszczce do folwarku mierzwickiego zasiewają, bo blisko Mierzvice to pole leży, ku Kulikowu”⁵⁰. Targowiszcze można więc zlokalizować wyraźnie w granicach trójkąta Kulików–Przemiwołki–Mierzwica.

Uherce w kluczu komarzeńskim mylnie zidentyfikowano jako Uherce Niezabitowskie (ukr. *Узпу*). W dokumencie z 1427 r. przynależne do Komarna Uherce wzmiankowane są jako Wanierce⁵¹. Źródła skarbowe z XVII w. uściślają, że jest to wieś o trzech różnych nazwach: *Uherce*, *Węgierce* (*Węgierka*) i *Horbula*⁵². Uherce w kluczu komarzeńskim są zatem w rzeczywistości Horbula.

⁴⁶ Tamże, t. 371, s. 1264.

⁴⁷ Tamże, t. 390, s. 762.

⁴⁸ *Lustracja województwa ruskiego 1661–1665*, wyd. E. i K. Artamowsky, cz. 2: *Ziemia lwowska*, Wrocław 1974, s. 108.

⁴⁹ Archiwum Główne Akt Dawnych [dalej: AGAD], Archiwum Skarbu Koronnego [dalej: ASK], dz. 1, sygn. 19, k. 744 (Ruskie Dmitrze alias Nikunkowicze, 1581 r.), 829 (Ruskie Dimitrze alias Nikunkowicze, 1589 r.).

⁵⁰ *Lustracja województwa*, s. 53.

⁵¹ „[...] villas Kropy, Wanierce, Kąkolowce, Komarno, Litowczyce in Grodecensi, ac Kleczko in Sanocensi districtibus in terra Russiae”. *Inventarium omnium et singulorum privilegiorum, [...] in archive regni in arce Cracoviensi continentur [...]*, [ed. E. Rykaczewski], Lutetiae Parisiorum 1862, s. 253.

⁵² W taryfie podatku podymnego z 1663 r. zamiast przynależnej do Komarna wsi Uherce wzmiankowana jest wieś Uherczany, natomiast w rejestrze pogłównym z 1676 r. – „Węgierce alias Horbula alliajs Uherczany”. CPAHL, 181 (Lanckorońscy, hrabiowie), op. 2, t. 3151, k. 35 (1663 r.); 58 (1676 r.).

Zgadzamy się z Autorem co do utożsamienia następujących miejscowości: Konstantycze = Kosteniów, Krostkowiec/Kowry = Kołohury, Radzyeyczycza⁵³ = Radziejów (choć w okolicy znajduje się wieś o podobnej nazwie – Radelice).

Korekty wymagają także mapy. Z niezrozumiałego powodu odnotowano na nich wsie, które w roku 1504 jeszcze nie istniały; chodzi tu w szczególności o Kunin⁵⁴ w starostwie jaworowskim oraz Wiszenkę⁵⁵ w starostwie gródeckim. Nie ma natomiast kilku istniejących już wówczas miejscowości, np. Bryńców i Hołubowicy (przed końcem XV stulecia każda z nich podzieliła się na trzy osobne wsie⁵⁶) oraz dwóch wsi Wole w kompleksie bruchnańskim⁵⁷.

Należy również skorygować granice ziemi lwowskiej, które na wszystkich mapach zamieszczonych w książce Janusza Szyszki oznaczone są identycznie. Jesteśmy świadomi, że przytoczone przez nas fakty często bazują na źródłach z XVI w., a zatem wykraczają poza chronologiczne ramy badań Janusza Szyszki, ale przyjmujemy za prawdopodobne, że tereny, na których po 1504 r. powstały osady przynależne do ziemi lwowskiej, należały do niej także wcześniej. Jeżeli osada została założona przed pierwszą połową XVI w., ale dopiero wówczas odnotowano ją w źródłach jako przynależną do ziemi lwowskiej (a w starszych źródłach nie zaliczano jej do innej ziemi), to uważamy, że także przed 1504 r. leżała w ziemi lwowskiej. Chodzi tu zwłaszcza o wsie Pietrycze⁵⁸,

⁵³ MRPS, t. 2, nr 1303, s. 82 (26 września 1498 r.).

⁵⁴ CPAHL, 9, op. 1, t. 33, s. 284–286 (regest: AGZ, t. 10, nr 816, s. 54; 5 maja 1549 r.).

⁵⁵ CPAHL, 9, op. 1, t. 348, s. 660–662 (24 maja 1557 r.).

⁵⁶ Brancza Mała, Stara i Wielka. AGZ, t. 15, nr 1762, 1763, s. 225; tamże, nr 2108, s. 278 (1484 r.). Hołubowica Górna, Średnia i Niżna. Tamże, nr 2441, 2443, s. 325 (1494 r.).

⁵⁷ Wola Wielka i Mała. MRPS, t. 2, nr 718, s. 44; tamże, nr 769, s. 46 (1497 r.).

⁵⁸ AGAD, ASK I, sygn. 17, k. 147v (Pytrcze, 1532 r.); tamże, sygn. 20, k. 475v (Pyetrcze, 1512 r.), 621 (Pyetrcze, 1517 r.); tamże, sygn. 19, k. 182 (Piestrze, 1552 r.); *Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym*, t. 7, cz. 1: *Ziemia Ruskie. Ruś Czerwona*, oprac. A. Jabłonowski, Warszawa 1902 (Źródła Dziejowe, 18), s. 64 (Petrcze, 1578 r.).

Turzanowce (Tużanowce) i Stankowce⁵⁹ oraz Jaremków⁶⁰.

Błądne jest zaliczenie do województwa bełskiego obszaru położonego na północ od linii Kunin–Turyńka. Znajdują się tu założone w XVI–XVII w. wsie Dobrosin (po raz pierwszy wzmiankowany jako staw⁶¹ – w rozgraniczeniu własności Andrzeja Wysockiego od tenuty jaworowskiej z 1530 r.), Kulawa, Lubella, Więzowa Wola i Zameczkowa Wola⁶².

Część granicy na linii Przewłoczna–Brody należy poprowadzić bardziej na północ, do koryt rzek Pusta i Styr, gdzie w pierwszej ćwierci XVII stulecia założone zostały miasteczka Toporów⁶³ oraz Stanisławów (obecnie Stanisławczyk), podporządkowane ziemi lwowskiej⁶⁴, a także wieś Bołdury, wzmiankowana jako uroczysko z młynem w rozgraniczeniu Królestwa Polskiego z Wielkim Księstwem Litewskim z 1546 r.⁶⁵ Wsie Krasna i Taurów⁶⁶ przynajmniej od lat sześćdziesiątych XV w. należały do powiatu trembowelskiego zie-

mi halickiej. Wieś Nadziejczyce jeszcze w trzeciej ćwierci XV w. znajdowała się w tencucie drohowyskiej w ziemi lwowskiej, o czym zresztą wspomina sam Badacz⁶⁷ (s. 431), ale na mapie dóbr monarszych powiatu lwowskiego w latach 1465–1504 usytuowana jest poza jej granicami.

Autor powinien też dokładniej opracować źródła skarbowe. Chociaż w tekście figurują przypisy do sygnatury 20 działu I Archiwum Skarbu Koronnego, gdzie znajdują się rejestry poborowe z lat 1510–1517, to jednak szereg zapisów wskazuje na powierzchowną analizę tych źródeł. Błądne jest na przykład stwierdzenie, że rejestry te potwierdzają przynależność Dobrotworu do starostwa lwowskiego na początku XVI w., ponieważ wchodził on wówczas w skład tenuty kamionackiej. W odróżnieniu od inwentarzy (a także lustracji) w rejestrach podatku nadzwyczajnego Dobrotwór wzmiankowany był nie w ziemi lwowskiej, a w województwie bełskim⁶⁸ (s. 219). Wspominając o wsiach starostwa żydaczowskiego, które po raz pierwszy wzmiankowane są w źródłach dopiero na początku XVI w. (s. 317), Autor zapomina o Juniowce, która jako świeżo założona wieś widnieje w rejestrze poborowym z 1511 r.⁶⁹

Za pomocą rejestrów poborowych z pierwszej połowy XVI w. można też istotnie uzupełnić listę wsi, w których wzmiankowana była służba zamkowa (w zapisach „*servi castrensi*” i „na podwod”, czyli na furmanki, którymi wożono drwa do zamku): Żyrawka⁷⁰, Karaczynów⁷¹,

⁵⁹ MRPS, t. 2, nr 768, s. 46 (Chuzanowce, Stancowce, 1497 r.); AGAD, ASK I, sygn. 20, k. 265 (Sankowce, Tużanowce, 1515 r.), 621v (Tużanowce, Sankowce, 1517 r.); tamże, sygn. 17, k. 148v (Thuzanowce, 1532 r.); tamże, sygn. 19, k. 177v, 183 (Stanykowce, Tużanowce, 1552 r.).

⁶⁰ AGAD, ASK I, sygn. 17, k. 152 (Jaremkow, 1532 r.); tamże, sygn. 20, k. 263v (Jeremkow, 1515 r.), 477v (Jeremkow, 1512 r.), 624 (Jeremkow, 1517 r.); *Polska XVI wieku*, s. 69 (1578 r.).

⁶¹ AGAD, Metryka Koronna, t. 45, k. 564 (*piscina Dobrusschin*).

⁶² Tamże, Księgi metrykalne, sygn. 1574 (par. Żółkiew, 1604–1632), s. 8 (Więzowa Wola, 26 października 1604 r.), 15 (Zamkowa Wola, 21 czerwca 1605 r.), 47 (Dobrusin, 2 czerwca 1609 r.), 48 (Kulawa, 10 czerwca 1609 r.); *Жерела*, т. 5: *Матеріали до історії Галичини. Акти з р. 1649–1651*, ред. С. Томашівський, Львів 1901, № 67, s. 192 (Lubec, 1649 r.).

⁶³ CPAHL, 9, op. 1, t. 364, s. 978–982 (*Oblata privilegii pro parte Toporow*), 982–987 (*Oblata privilegii fundationis oppidi Toporow*).

⁶⁴ „Toporow miasteczko jego mosci pana woiewody krakowskiego”. CPAHL, 9, op. 1, t. 357, s. 192 (Rejestr czopowego ziemi lwowskiej z 1630 r.). „Stanislawow miasteczko [...] chorąžel[go] koron[ne]go”. CPAHL, 52 (Magistrat miasta Lwowa), op. 2, t. 1156, s. 89 (Rejestr poborowy ziemi lwowskiej z 1652 r.).

⁶⁵ „[...] которое мѣстцо называють врочищомъ Болдары, который дей ставъ заставилъ панъ Фридрушъ Олескій зъ имьяня своєю Олеска отъ десети лѣтъ. [...] На то повѣдиль Петръ Подгоречій именемъ пана Фридрушовымъ, ижъ якомъ первѣй повѣдиль, такъ и теперъ повѣдамъ, ижъ рѣка Слоновка есть граница великого княства зъ кгрунтомъ, пана моего, а тотъ млынъ Боддарскій и тая Руда есть кгрунтъ пана моего”. *Археографическій сборникъ документовъ относящихся къ исторіи Сѣверо-Западной Руси*, т. 1, Вильня 1867, s. 105.

⁶⁶ AGZ, t. 2, nr 111, s. 198 (1467 r.); tamże, nr 112, s. 199 (1468 r.).

⁶⁷ AGZ, t. 15, nr 1036, s. 139 (27 marca 1472 r.); AGAD, ASK I, sygn. 17, k. 128v (Nadziejczyce, 1532 r.); tamże, sygn. 19, k. 171 (Nadziejczyce, 1552 r.); *Жерела*, т. 3, s. 379 (Nadziejczyce, 1564 r.).

⁶⁸ AGAD, ASK I, sygn. 19, k. 8v (1472 r.); *Polska XVI wieku*, s. 219 (1578 r.).

⁶⁹ „Junyowka in nova radice”. AGAD, ASK I, sygn. 20, k. 392v. Istnieje co prawda dokument z 24 marca 1469 r. o potwierdzeniu przez Kazimierza Jagiellończyka prawa własności Piotra Berli ze Struty na do wsi Juniówki nad rzeką Twarą „w ziemi ruskiej”, ale mogło to chodzić o wieś Juniówka lub Jurów Kąt. CPAHL, 9, op. 1, t. 329, s. 188 (regist: AGZ, t. 10, nr 133, s. 9).

⁷⁰ AGAD, ASK I, sygn. 20, k. 168 (1510 r.), 466 (1512 r.), 605v (1517 r.).

⁷¹ Tamże, k. 249v (1515 r.), 605v (1517 r.).

Żorniska⁷², Łozina⁷³, Smereków⁷⁴, Turynka⁷⁵ i Jańska⁷⁶ ze starostwa lwowskiego; Humieniec⁷⁷, Zablotce⁷⁸ i Popielany⁷⁹ ze szczyrzeckiego oraz Haliczaków⁸⁰, Drozdowice⁸¹ i Kołbajowice⁸² z gródeckiego. To samo dotyczy wykazu młynów i karczm w królewskich miastach i wsiach ziemi lwowskiej (tab. 3 i 4), który w istotnym stopniu da się uzupełnić dzięki bardziej dokładnej analizie rejestrów. Pomagają one skorygować daty pierwszych wzmianek o obiektach gospodarczych: 1510⁸³, 1511⁸⁴, 1512⁸⁵, 1517⁸⁶ i 1532⁸⁷. Zauważmy też, że do tabeli o karczmach wkradła się pomyłka – jedna z rubryk została nazwana: „Pierwsza wzmianka w źródłach o młynie” (s. 196, tab. 4).

W niektórych wypadkach Janusz Szyszka powinien rzetelniej opracować źródła

aktowe. Wspominając o lokowaniu w roku 1464 wsi Horożanna Mała, Ryczychów oraz Podwysokie na prawie niemieckim (s. 191), odsyła do pracy Stefana Sochaniewicza⁸⁸, który z kolei: „powołał się na wpis przywileju lokacyjnego do akt ziemskich lwowskich (Terr. Leop. 330; s. 519). Niestety w trakcie kwerendy nie udało się dotrzeć do tego źródła” (s. 191, przyp. 161). Wzmianka o tej lokacji znajduje się w regeście Akt grodzkich i ziemskich⁸⁹, który odsyła do tomu 330, jednak nie akt ziemskich, ale grodzkich: „[...] villis nostris Rozonia, Podwisolcze, Riczichow in terra et districta Leopoliensis [...] de juro Polonico Rutenico [...] alio in jus Theutonien[is] quod Maydemburgen[is] dictum transferrimus”⁹⁰.

Wśród nadań Kazimierza Wielkiego, przedstawionych w recenzowanej pracy w tabeli 1, widzimy donację „70 łanów frankońskich na uroczysku Biłohoszcz” (s. 77). W rzeczywistości w przywileju na prawo magdeburgskie dla Lwowa z 1356 r. zaznaczono, że tylko 10 z 70 łanów „in loco vicino civitati antedictae, qui vulgari ter Belohoszcz”⁹¹ przekazane było na pastwiska i zwolnione z opłaty czynszów. Nie zgadzamy się także z następnym stwierdzeniem: „Już w 1372 r. książę [Władysław Opolczyk – B.S.] wystawił przywilej dla stołecznego Lwowa, któremu poszerzył posiadane od Kazimierza Wielkiego uposażenie ziemskie (70 łanów) o dodatkowe 100 łanów, [z których – B.S.] na pozostałe 89 łanów dał 20 lat wolnizny” (s. 105). Po pierwsze, było to nadanie Kazimierza Wielkiego z 27 lipca 1368 r.⁹², a Opolczyk tylko powtórzył je w 1372 r.⁹³ (w 1389 r.⁹⁴ nadanie Kazimierza III potwierdził także

⁷² Tamże, k. 168 (1510 r.), 605v (1517 r.).

⁷³ Tamże, k. 466 (1512 r.), 605v (1517 r.).

⁷⁴ Tamże, k. 168 (1510 r.), 250 (1515 r.), 605v (1517 r.).

⁷⁵ Tamże, k. 168 (1510 r.), 250 (1515 r.), 606 (1517 r.).

⁷⁶ Tamże, k. 168 (1510 r.), 606 (1517 r.).

⁷⁷ Tamże, k. 606v („na podwod”, 1517 r.).

⁷⁸ Tamże, k. 250v (1515 r.), 606v („na podwod”, 1517 r.).

⁷⁹ Tamże, k. 250v (1515 r.).

⁸⁰ Tamże, k. 262v (1515 r.), 476v (1512 r.), 622v (1517 r.).

⁸¹ Tamże, k. 262v (1515 r.), 476v (1512 r.), 622v (1517 r.).

⁸² Tamże, k. 623 (1517 r.).

⁸³ Młyny: Demnia (AGAD, ASK I, sygn. 20, k. 168v), Dobrostrany (tamże, k. 180), Drohowyż (tamże, k. 172), Gliniany (tamże, k. 168), Grzęda (tamże, k. 172), Jaworów – dwa (tamże, k. 182), Krasów (tamże, k. 168v), Krechów (tamże, k. 182), Mokrotyń (tamże, k. 177), Rodatycze (tamże, k. 180), Ruskie Dmytrze (tamże, k. 168v), Stulsko (tamże, k. 169), Porzece (Szczuczenosy) (tamże, k. 181v), Szкло (tamże, k. 182v), Wierzbiany (tamże, k. 182). Karczmy: Artasów (tamże, k. 171v), Biłka Królewska (tamże, k. 167v), Dobrostrany (tamże, k. 389v), Drohowyż (tamże, k. 172), Horożanna Wielka (tamże, k. 179), Kamienopol (tamże, k. 172v), Kozice (tamże, k. 178v), Mierzwica (tamże, k. 177), Mokrotyń (tamże, k. 177), Podborce (tamże, k. 172v), Porzece (Szczuczenosy) (tamże, k. 181v), Skniłów (tamże, k. 167v), Ryczychów (tamże, k. 169), Siemianówka (tamże, k. 169v), Skwarzawa (tamże, k. 182v), Starzyska (tamże, k. 180), Szкло (tamże, k. 182v), Trościaniec (tamże, k. 182), Weryń (tamże, k. 172), Zadworze (tamże, k. 176v), Zaskowice (tamże, k. 180).

⁸⁴ Młyny: Barszczowice (tamże, k. 377v), Horodyszcze (Królewskie) (tamże, k. 393), Iwanowice (tamże), Podbereż (tamże, k. 392v), Stoki (tamże, k. 378v), Strużyn (tamże, k. 392v). Karczmy: Sokolniki (tamże, k. 377v), Turynka (tamże, k. 378), Wroców (tamże, k. 377v), Holeszów (tamże, k. 392v), Horodyszcze (Królewskie) (tamże, k. 393).

⁸⁵ Młyny: Bereżnica (Królewska) (tamże, k. 479v), Jamelna (tamże, k. 475), Zalesie koło Janowa (tamże, k. 466).

⁸⁶ Młyny: Dernów (tamże, k. 607), Sarniki (tamże, k. 607), Wodniki (tamże, k. 617).

⁸⁷ Młyny: Janczyn (AGAD, ASK I, sygn. 17, k. 148v), Korzelice (tamże, k. 148), Łany koło Bóbrki (tamże, k. 122v), Żeldec (tamże, k. 123).

⁸⁸ S. Sochaniewicz, *Wójtostwa i sołtystwa pod względem prawnym i ekonomicznym w ziemi lwowskiej*, Lwów 1921 (Studia nad Historią Prawa Polskiego, 7), s. 415.

⁸⁹ AGZ, t. 10, nr 128, s. 8.

⁹⁰ CPAHL, 9, op. 1, t. 330, s. 519.

⁹¹ AGZ, t. 3, nr V, s. 17.

⁹² Tamże, nr XIX, s. 40–45.

⁹³ Tamże, nr XXI, s. 47–48.

⁹⁴ Tamże, nr XLVIII, s. 82.

Jagięłto). Po drugie, na podstawie analizy *Inwentarza stu łanów z 1608 r.* Myron Kapral i Marjana Dołyńska⁹⁵ udowodnili, że druga donacja była dopełnieniem poprzedniego nadania siedemdziesięciu łanów o kolejne trzydzieści.

Opowiadając o właścicielach Kozowej w XVI w., Janusz Szyszka wspomina, że wieś należała do będących w posiadaniu Buczackich dóbr litwinowskich, które „po śmierci Jakuba Buczackiego w 1541 r. [...] odziedziczyła jego siostra Katarzyna”. Zaznacza przy tym, że „jej spadek nie obejmował już sprzedanej przez Jakuba w 1534 r. [...] części dóbr dziedzicznych Mikołajowi Wolskiemu, kasztelanowi sandomierskiemu, w tym ojcowizny Podhajce i odziedziczonego po krewnych Litwinowa” (s. 269). W przypisie 505 Autor zauważa jednak, że nie są mu znani ówczesni właściciele Kozowej. Dodatkowo w tekście czytamy, że w 1559 r. król wydał zgodę na dwa jarmarki w mieście, ale Badacz nie zaznacza, kiedy ta wieś otrzymała prawa miejskie. Uściślijmy więc, że stało to się w roku 1539, gdy Kozowa (wówczas Choszowa) znajdowała się w rękach przywołanego wyżej Mikołaja Wolskiego⁹⁶. Podkreślmy, że Autor wspomina, iż w 1559 r. Kozowa była dziedziczną własnością wdowy po Wolskim, więc nawet nie wiedząc o nadaniu prawa magdeburckiego, można z dużą dozą pewności założyć, że Kozowa przeszła w posiadanie Wolskich razem z Podhajcami i Litwinowem.

Na stronach 270–271 Janusz Szyszka wspomina, że w 1547 r. opuszczona wieś Konstantycze została nadana na prawie dziedzicznym Jerzemu Czortkowskiemu, który wcześniej był jej tenentariuszem. Powołuje się przy tym na regest 7357 z czwartego tomu *Matricularum Regni Poloniae summaria* oraz rewizję listów z lat

1563–1564 (s. 271, przyp. 516). W tym samym tomie MRPS znajdujemy jednak jeszcze jeden regest, który dotyczy wspomnianego epizodu: „Georgio Czartkowski villa deserta Kostinczicze districtus Rohatinensis perpetuo donatur”⁹⁷. Uważamy, że o Konstantyczach można było też wspomnieć w podrozdziale VI.1.8, zatytułowanym *Starostwo rohatyńskie (część lwowska)* (s. 238–243).

Pewne niedoskonałości widoczne są również w indeksie geograficznym. Na przykład pozycja *Litwinów* oprócz informacji o numerach stron kieruje czytelnika na pochodzących ze wsi przedstawicieli rodziny Buczackich: „dziedzice → Buczac” (s. 534), a przy pozycji *Czesybiesy* (s. 518) zamiast odesłania „dziedzice → Buczac”, mamy „Czesybiesy → Buczac”, w wyniku czego może powstać błędne wyobrażenie, że Czesybiesy (dawna nazwa miasteczka Jezupol⁹⁸) są tożsame z Buczaczem. Podobne błędy popełniono przy odwołaniach Podciemne → Ciemierzyńce (s. 544) oraz Topola (woj. krakowskie) → Dzieduszyce (s. 557). Uściślić trzeba natomiast, że Iworów to inna nazwa Iwaczowa (s. 526), co Autorowi umknęło. W niektórych pozycjach uściślenia wymaga forma osadnicza: Brzyńska (łąka) (s. 514) i Sopoty (wieś) (s. 552) czy położenie osady: Grzędowice (k. Knihynic) (s. 523), Horodyska (k. Mokrotyna) (s. 524), Piotraszowce (k. Założców) (s. 543) i Jaryczów (Stary) (s. 527).

Sporo błędów – niestety wciąż typowych dla prac polskich badaczy – znajdujemy w słowach zapisanych cyrylicą. Chodzi tu w szczególności o współczesne nazwy miast i wsi: Борщовичі (*Барщовичі, s. 392), Малий Дорощів (*Дорогошів Малий, s. 400), Двірці (*Дворці, s. 401),

⁹⁷ Tamże, nr 22722, s. 285.

⁹⁸ Położenie Czesybiesów, które pozwala identyfikować je z Jezupolem (zob. *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, t. 15, cz. 1, s. 376), potwierdza zapis z akt grodzkich halickich (27 maja 1437 r.): „villas Czeschibeszy in Bistricza et Hanuszowce”. AGZ, t. 12, nr 232, s. 27. Współczesny Jezupol leży nad Bystryczą, obok wsi Hanusówka.

⁹⁵ М. Долинська, *Процес локації міста Львова на маґдебурзькому праві у XIII–XIV ст.*, w: *Атлас українських історичних міст*, т. 1, Львів–Київ 2014, s. 23–24.

⁹⁶ MRPS, t. 4, cz. 3, nr 19900, s. 132.

Гузіїв (*Узіїв, s. 410), Ямельня (*Янмельня, s. 411), Янчин (*Янчин, s. 411), Яниська (*Ясницька, s. 413), Озерна (*Озірна, s. 414), Кам'янопіль (*Камінопіль, s. 416), Кам'янобрід (*Каменноброд, s. 416), Липівці (*Ліпівці, s. 422), Луб'яна (*Луб'яна, s. 423), Малий Любінь (*Любинь Малий, s. 425), Великий Любінь (*Любинь Великий, s. 425), Лоп'янка (*Лорянка, s. 428), Надіїв (*Иадіїв, s. 432), Пчани (*Печани, s. 436), Перегінське (*Перегинсько, s. 436), Перепельники (*Перепільники, s. 436), Піски (*Пяскі, s. 436), П'ятничани (*П'ятничани, s. 437), Покрівці (*Покровці, s. 441), Попеляни (*Попуныки, s. 441), Прибинь (*Прибин, s. 443), Селиська (*Сідлиська, s. 447), Стара Скварява (*Сварява Стара, s. 448), Сокольники (*Соколки, s. 449), Подусільна (*Подусівна, s. 455), Великополе (*Великороле, s. 456), Вислобоки (*Вислобокі, s. 457), Витвиця (*Вітвиця, s. 457), Відники (*Водники, s. 457), Залужжя (*Залуже, s. 460), Замостя (*Замосте, s. 460), Сухоріччя (*Сухоріче, s. 463), Жидачів (*Жудачів, s. 465), Жирівка (*Жиравка, s. 467).

W niektórych przypadkach Autor podał nazwy nieaktualne: Янчин (s. 411, dziś Іванівка), Кадлубиська (s. 415, dziś Лучківці), Кам'янка Струмилова (s. 416, dziś Кам'янка Бузька), Ляшки Королівські (s. 422, dziś Заставне), Жабокруки (s. 463, dziś Квітневе), Жандовчі (s. 465, dziś Розсохи). Oprócz tego w pojedynczych wypadkach podano nieaktualny status administracyjny osady. Zniesienie (s. 462), „wieś 2 km na NE od Lwowa” zostało włączone do Lwowa w 1931 r.⁹⁹, a obecnie taką nazwę nosi dzielnica miasta. Decyzją komitetu wykonawczego lwowskiej rady obwodowej z 19 września 1989 r. z ewidencji wykreślono wieś Olszanicę (s. 434)¹⁰⁰. Do dziś istnieje nato-

miast wieś Nagórzany, którą Autor uważa za zaginioną (s. 432: „wieś, dziś zag[iniona], leżąca w okolicy Sołonki Małej”). Znajduje się ona koło Małeczkowic, na zachód od Sołonki.

Autor powinien też uważniej zapisywać polskie nazwy osad, ponieważ w tekście pojawiają się następujące błędy¹⁰¹: „dworzyska i pola w Zaszkwie i Laskowie [może Laszkach? – B.S.]” (s. 228), *Tarchanowice (s. 271) – Torhanowice, *Szarńczuki (s. 307) – Sarańczuki, *Kołbrajowice (s. 330) – Kołbajowice. W indeksie geograficznym znajdziemy zaś: *Brańce (s. 514) – Bryńce, *Cucyłowice (s. 517) – Cucułowce, *Darnów (s. 518) – Darnów, *Hodowice (s. 525) – Hodowica, *Kamieniopol (s. 528) – Kamienopol, *Kaszyce (k. Podhajcyków) – Kaszyce (k. Podhajczyków) (s. 529), *Kołodrubby (s. 530) – Kołodrubry, *Kowienice (s. 531) – Kowenice, *Liliatyn (s. 531) – Litiatyn, *Kujmatycze (s. 533) – Kulmatycze, *Łoposzany (s. 537) – Łopuszany, *Marchwin (dworzysko w Tatrynowie) – Marchwin (dworzysko w Tatorynowie) (s. 538), *Matyjów ([...] Frilejów) (s. 538) – Matyjów ([...] Firlejów), *Nawosz (s. 540) – Nawoz, *Owczuchy [Wołczychy] (s. 542) – Wołczychy, *Otyniowice (s. 542) – Otyniowice, *Sierakoście (s. 550) – Sierakoście, *Smólno (s. 551) – Smolno, *Sołonka Mniejsza (s. 551) – Sołonka Mała, *Sowierogi (s. 552) – Serwery (w średniowieczu Serwirogi), *Stradecz (s. 553) – Stradcz, *Szołomuńce (s. 555) – Szolominice, *Tiapcza (s. 557) – Tiapcze, *Zabuże (k. Jaworowa) (s. 561) – Zafuże,

¹⁰¹ W przypisie do aneksów Autor zaznacza, że „podstawowe formy nazw miejscowych ustalone są na podstawie uznanej za najczęściej używaną w badanym okresie, uwzględniając podobieństwo do nazwy współczesnej (do 1945 r.)”, które „jeśli różnią się od nazwy używanej w średniowieczu, podane są w nawiasach kwadratowych obok nazw podstawowych” (s. 327). Ponieważ Autor trzymał się tej zasady także w tekście zasadniczym, uważamy za potrzebne wskazanie wszystkich zidentyfikowanych błędów we wszystkich częściach monografii. Jako wzór pisowni toponimów zostały przez nas wykorzystane rządowe dokumenty z okresu międzywojennego, głównie akta reformy administracyjnej 1934 r. w województwach lwowskim, stanisławowskim i tarnopolskim. „Dziennik Ustaw” z 23 lipca 1934 r., nr 64, poz. 532–572, s. 1113–1140.

⁹⁹ *Енциклопедія Львова*, т. 2: Д–Й, ред. А. Козицький, Львів 2008, s. 479–480.

¹⁰⁰ „Відомості Верховної Ради Української РСР”, 41, 1989, s. 585–586.

Zapitów (s. 562) – Zapytów. Błędnie zapisano położenie Tarnopola: „Tarnopol (Wołyń)” (s. 556), a także imiona i nazwiska: Gunter z Sieniawy kilka razy nazywany jest *Guncerzem (s. 222), a szlachecka rodzina Kunatów – *Kuniatami (w tekście i indeksie osobowym).

W bibliografii Badacz pomylił nazwy dziewiątego i dziesiątego zespołu Centralnego Państwowego Archiwum Historycznego we Lwowie (9 – sąd grodzki lwowski, 10 – sąd ziemski lwowski). Sporo błędów znajdujemy w tytułach rosyjskich i ukraińskich prac. Autor niekonsekwentnie zapisywał nazwy tekstów wydanych przed 1917 r., stosując zarówno przedrewolucyjne, jak i współczesne reguły ortografii.

Podsumowując, trzeba podkreślić, że pisząc recenzowaną monografię, Janusz Szyszka wykazał się wysokim poziomem profesjonalizmu i skrupulatnością w pracy ze źródłami i literaturą. Odnalezione błędy dotyczą głównie mylnej identyfika-

cji osad, pominięcia nielicznych źródeł, których analiza pozwoliłaby skorygować niektóre autorskie tezy, oraz szeregu drobnych pomyłek pisarskich (np. w słowach napisanych cyrylicą). W żaden sposób nie zaniżają one jednak ogólnej oceny książki, która jest milowym krokiem w badaniach nad dobrami monarszymi i późnośredniowieczną społeczno-polityczną historią ziem zachodnioukraińskich.

Wyrażamy także nadzieję, że zapowiedziane przez Autora opracowanie „wszystkich rodzin i osób, które miały w zastawie jakąś część spośród lwowskich królewskich” (s. 40), istotnie uzupełni schemat skonstruowany przez Badacza w recenzowanej tu publikacji, także dzięki opracowywaniu nowych źródeł i przesunięciu akcentów w analizie już wykorzystanych. Wierzmy także, że Autor życzliwie przyjmie i uwzględni nasze uwagi oraz uzupełnienia. ■

Bohdan Smereka
(Lwów)